యుగ సంధి

"పసిడీ! పడిపోతావ్, ఏమిటా పరుగు!" అమ్మమ్మ మందలింపును లెక్కచెయ్యకుండా పరుగెట్టి కనుమరుగైంది అప్పుడే యౌవన ప్రాంగణంలో అడుగు పెట్టిన రాణి.

"ఆడపిల్లకు ఇంత విరగబాటు తగదమ్మా. పిదప కాలమూ, పిదప బుద్ధులూనూ" గొణుక్కుంది అరవయ్యవ పడిలో పడిన లక్ష్మమ్మ. అక్కడే వున్న వసంత అందుకుంది,

"అయితే ఇది మీ కాలం అనుకున్నావా అమ్మమ్మా. నాగరికత ఇంత ముందుకు పరుగు తీస్తుంటే, నువ్వు నీమనుమ రాలిని వెనక్కు నడవమంటే ఎలాగ?"

"ఏమోనమ్మా! ఈ నాగరికతలూ అవీ మే మెరగము...బూట్లు వేసుకుని పరుగు పెడ్తోంది. కాలు జారుతుందో ఏమో" సణుక్కుంటున్న అమ్మమ్మను చూసి పక పక నవ్వింది పెద్ద మనుమరాలు వాసంతి.

"జారదులే అమ్మమ్మా. నీది మరీ చాదస్తం."

బుగ్గలు నొక్కుకుంది లక్ష్మమ్మ.

"అవ్వ, పెళ్ళయినదానివి నువ్వు. పెళ్ళి కావలసిన పిల్ల అది. నువ్వు దానికి చెప్పాల్సింది పోయి, వెనకేసుకొస్తున్నావేం."

"పెళ్ళి కావల్సిన పిల్లని, కాబోయే మొగుణ్ణి గురించి కలలుకంటూ మూల కూర్చోవాలా అమ్మమ్మా?" అమ్మమ్మ అమాయకత్వానికి విరగబడి నవ్వింది వసంత. నవ్వు తెరల మధ్యగా మరలా తనే అంది.

"అమ్మమ్మా నీకెన్నేళ్ళకు పెళ్ళయింది? అప్పుడు నీకు మాటలొచ్చా, అమ్మమ్మా."

"ఏమి ముదనష్టపు పిల్లలచ్చా! సిగ్గూ, బిడియం లేదూ..." అని, మనుమరాలిని తోసేసి లేచిందామె. ఆమె కోపం వెనకాల కన్పించిన సన్నటి సిగ్గు తెరనుచూచి నవ్వుకుంటూ వెళ్ళిపోయింది వసంత అమ్మమ్మ వాడిపోయిన కళ్ళల్లో కోపాన్ని, సిగ్గును చూచిన వసంత కమ్ముకొస్తున్న విచార ఛాయలను చూడలేకపోయింది.

లక్ష్మమ్మ తల్లిదండ్రులకు ఆరుగురు ఆడ సంతానం తర్వాత ఒకే ఒక్క మగపిల్లాడు పుట్టాడు. వాడి ముద్దు ముచ్చటలు చూడకుండానే వాళ్ళు పరలోక గతులయ్యారు. రామచంద్రరావని పేరుపెట్టి అక్కలు వాడిని అల్లారుముద్దుగా పెంచారు. పెద్దక్క అయిన లక్ష్మమ్మకి, రామచంద్రరావుకి తేడా లేకపోయినా, తరమంత తేడావుంది. రామచంద్ర

జిల్లా గ్రంథాలయ సంస్థ, నెల్లూరు.

రావు పుట్టకముందే ఆమెకు పెళ్ళి అయింది. ఇద్దరు బిడ్డలకు తల్లి అయీ అవకముందే ఆమెకు వైధవ్యం ప్రాప్తించింది. భర్త బ్రతికున్న కాలంలో అడపా దడపా దెబ్బలు తిన్నా ఒకరి కొకరుగా బ్రతికారు వాళ్ళు. ఆయన పోవడంతో ఆమె దెబ్బతిన్న పక్షే అయింది. ఇద్దరు కూతుళ్ళమీదే ఆశలు పెట్టుకుని బ్రతికింది. రెండో కూతురు శ్యామలను తమ్ముడి కిచ్చి పెళ్ళి చేసింది. ఇద్దరు బిడ్డలూ అత్తవారింటికి వెళ్ళిపోవడంతో ఆమె మరలా ఒంటరిదై పోయింది! 'రామా, కృష్ణా' అనుకునే వయస్సులో ఆ వృద్ధురాలికి మహా అఘాతం తగిలింది. ఒకరోజు దేవుడి గదిలో పూజలో వుండగా వార్త వచ్చింది. "శ్యామల హఠాత్తుగా పోయింది. వెంటనే రమ్మనమని" 'శ్రీమన్నారాయణా! ఈ వయస్సులో నాకెందుకింతటి ఈ శిక్ష విధించావ్. నాకు ముందే చెప్తే నా ఆయుస్సు పోసి నా శ్యామలను బ్రతికించుకోకపోయానా భగవంతుడా!' అని రాతిబొమ్మ పాదాలమీద పడి రోదించింది.

ఇటు తమ్ముడికి కాపరంలో దీపం ఆరిపోయినందుకు బాధ పడుతున్న ఆమెకు, అటు కూతురు శాశ్వతంగా శలవు తీసుకున్నందుకు విలపిస్తున్న ఆమెకు పిల్లలను ఓదార్చే బాధ్యత సమస్య అయింది. వాళ్ళు ఎదిగిన పిల్లలు. వాళ్ళను ఓదార్చే భాష ఆమెకు రాదు.

"అమ్మ మమ్మల్ని వదిలి వెళ్ళిపోయింది అమ్మమ్మా" అని బావురుమన్న పద్దెనిమిదేళ్ళ రాఘవేంద్ర, పదహారేళ్ళ

వాసంతి, పన్నెండేళ్ళ రాణిని, పక్కల్లో కూర్చోబెట్టుకుని చెప్పిందావిడ. "అందరం ముందో వెనకో పోవలసినవాళ్ళమే తల్లీ. శ్యామలకు ముందే పిలుపొచ్చింది. అంతే..." ఆ వృద్ధురాలు తన మనుమరాలను ఓదారుస్తుందేగాని, ఆమెకూ యీ వియోగం భరించరానిదిగా వుంది. "తన గర్భంలో నుండి వచ్చిన శ్యామల తనకంటే ఎంత చిన్నది. అప్పుడే ఎందుకు రావాలి పిలుపు?"

"తల్లీ శ్యామలా! నిన్ను కన్నప్పుడు నేననుకోలేదే నీ చావు చూడాల్సి వస్తుందని. కన్నబిడ్డ చావు చూడాల్సి రావడం...ఎంత ఖర్మ చేసుకున్నాను నేను!"

అమ్మమ్మ ముడతలు పడ్డ చెంపలమీదుగా జారి పోతున్న కన్నీళ్ళను తుడుస్తూ అంది రాణి వెక్కిళ్ళ మధ్యగా,

"ఏడవకమ్మమ్మా భయమేస్తోంది."

"లేదు పసిడీ, ఏడవడం లేదమ్మా" ఆ పిల్లను హృదయానికి హత్తుకుంది ఆవిడ. ఇలానే కొన్ని సంవత్సరాల క్రితం శ్యామలనూ తమ్ముడి వెంట వస్తూ హృదయానికి హత్తుకున్న అనుభూతి కలిగిందామెకు.

"అప్పుడే ఎందుకు వెళ్ళిపోయావమ్మా శ్యామలా. ఎంత

మంది పిల్లల్ని సాకేది? ఇంకా ఈ ముసలితల్లికి అంత సత్తువ వుందనుకుంటున్నావా?"

ఆమె నీరసించిన కళ్ళలోనుండి నాలుగు నీటిబొట్లు పసిది తలమీదపడి ఇంకిపోయాయి.

అలా శ్యామల స్థానం భర్తీ చెయ్యడానికి లక్ష్మమ్మ ఆ ఇంట్లో స్థిరపడిపోయింది.

* * *

"శ్యామల పోయి అప్పుడే మూడేళ్ళయి పోయింది." అని ఒంటరిగా కూర్చుని నిట్టూరుస్తున్న లక్ష్మమ్మ ప్రక్కన వచ్చి కూర్చుంది రాణి స్నేహితురాలు రమ.

"ఏం అమ్మమ్మా ఆలోచిస్తున్నావ్."

"ఈ పాపిష్టి కళ్ళతో నీ పెళ్ళి చూసే యోగం వుందో లేదోనని ఆలోచిస్తున్నాను" అని బోసినోటి నిండుగా నవ్వింది లక్ష్మమ్మ

రమకూడా నవ్వి అంది.

"ఇంట్లోకూడా నా పెళ్ళికి తొందరపెడుతున్నా రమ్మమ్మా" పదహారేళ్ళ రమకూ, అరవై ఏళ్ళ లక్ష్మమ్మకూ మధ్య విచిత్రమైన స్నేహముంది. ఆ పిల్ల ప్రతిదీ అమ్మమ్మకు చెప్పి సలహా తీసుకుంటుంది.

"చాలోయ్! అమ్మమ్మ బుద్ధులు నేర్చుకోకే రమా" అని ఏడిపిస్తూ వుంటుంది రాణి.

"చేసుకో తల్లీ" ఏ వయస్సులో ఏది జరగాలో అది జరిగిపోవాలి.

"ముక్కూ, ముఖం తెలియని వాడి వెంట వెళ్ళా లంటే భయమేస్తుంది అమ్మమ్మా."

"పెళ్ళిళ్ళు స్వర్గంలో జరుగుతాయి తల్లీ. నువ్వతని ముక్కూ, ముఖం తెలుసుకోవాలనుకున్నా, తెలుసుకున్నది మటుకు నిజమని ఏముందమ్మా."

లక్ష్మమ్మ చెప్పిన మాటలు మౌనంగా విని "రాణి ఎక్కడమ్మమ్మా" అంటూ లేచింది రమ.

"అమ్మ దొంగా నాకు చెప్పనే లేదు" అని ఎగిరి గంతేసి రమ ప్రక్కన వచ్చి కూర్చుంది రాణి.

"అతనెలా వున్నాడు? బాగున్నాడా? చదువుకున్నాడా? మీరిద్దరూ మాట్లాడుకున్నారా? ఏమి మాట్లాడుకున్నారు?

స్నేహితురాలి ఆతృతకు నవ్వుగా నవ్వుకుంటూ చెప్పింది రమ.

"బాగున్నాడు. చదువుకున్నాడు. కానీ మాట్లాడు కోవాలని అతను అడగలేదు."

రాణి ఉత్సాహమంతా చల్లారిపోయింది.

"ఒట్టి బ్రూట్ లా వున్నాడు. కాకపోతే ఒకరి భావాలు ఒకరు తెలుసుకోకుండా పెళ్ళి చేసుకోవడమేమిటి?"

రమ మాట్లాడలేదు.

"వద్దు రమా! అతను కాకపోతే మరొకడు. నువ్వతనితో మాట్లాడాలి. ఏ పార్కుకో, సినిమాకో వెళ్ళి అతని తత్వం అర్థం చేసుకోవాలి. అసలు నన్నడిగితే- ప్రేమించందే పెళ్ళి చేసుకోకూడదంటాను."

రెండు విరుద్ధమైన వలపోతల వంతెన క్రింద నిల్చుని తన స్వంత నిర్ణయం ఎవరితో చేసుకోవడానికి వెళ్ళిపోయింది యుగసంధిలో జన్మించిన రమ

* * *

"రాముడూ! పసిడి ఇంకా రాలేదురా" స్నేహితులతో సినిమాకు వెళ్ళిన మనమరాలు ఇంకా తిరిగిరాలేదని ఆరాట పడ్తున్నారు.

"వస్తుందిలే అక్కా, నువ్వెళ్ళి భోంచేసి పడుకో." నిశ్చింతగా చెప్పి తన ఫైల్స్‌లో మునిగిపోయారు రామచంద్రరావుగారు.

"అదేమిటిరా! ఎదిగిన ఆడపిల్ల రాత్రిపూట ఊళ్ళమ్మట తిరుగుతుంటే నీకు చీమ కుట్టినట్లయినా లేదు."

"ఈ కాలంలోకూడా ఆడా, మగా తేడా ఏమిటక్కా నీ పిచ్చిగాని. రేపు మన రాణి. ఈ దేశానికి ప్రెసిడెంట్ కావచ్చు."

"ఒరే ఎన్నయినా చెప్పు ఆడది ఆడదే" అని ఆగి "అసలేతల్లిలేని పిల్ల. రేపు లోకం నన్ను దుమ్మెత్తిపోస్తుంది" అంటూ కంటతడి పెట్టుకుంది కూతురు జ్ఞాపకానికి రాగా.

"అయితే నన్నేం చేయమంటావన్నా?" విసుక్కున్నారాయన.

"ఇక చదివింది చాలు, ఆపేసెయ్యమను. మంచి సంబంధం చూసి ముడి పెట్టేద్దాం. ఈ లోపల సినిమాలకదీ పంపించకు. పెళ్ళయ్యాక దానిష్టం. దాని మొగుడిష్టం." ఆయన ఫక ఫక నవ్వారు.

"నీ మనవరాలు ఉద్యోగం చెయ్యాలంటుంది ఎలా మరి?"

"పిచ్చితండ్రీ! స్త్రీకి సృష్టికంటే పెద్ద ఉద్యోగమేముందిరా?"

ఆయన మాట్లాడలేదు. తన సిద్ధాంతాలు తన తమ్ముడికి నచ్చలేదని నిట్టూర్పు తీస్తుండగా వాకిట్లో కారు శబ్దమయింది. తన అపజయాన్ని మర్చిపోయి వాకిట్లోకి నడిచి పోయిందామె.

కారులోనుండి రాణి, రఘు దిగారు. కారులో ఇంకా ఒక అమ్మాయి, ఇద్దరబ్బాయిలు వున్నారు. వాళ్ళు టాటా చెప్పేసి వెళ్ళిపోయారు. మనవడికీ, మనమరాలికి అన్నం వడ్డిస్తూ అంది ఆమె.

"నువ్వూ వెళ్ళావటా రాఘవా సినిమాకి? అలా అని తెలిస్తే ఇంత గాభరా పడకపోదును కదా!"

"మధ్యలో కలిసాం అమ్మమ్మా" అని భోం చేయడంలో లీనమయిపోయాడు.

"ఒరే రాఘవా! వాళ్ళు నీస్నేహితులట్రా! అందరూ కలిసే వెళ్ళారా?"

"నా స్నేహితులు కాదు అమ్మమ్మా. రాణి స్నేహితులు" అని చెప్పి రియాక్షన్ కొరకు అమ్మమ్మవైపు చూచాడు రాఘవేంద్ర.

"అదికాదురా ఆ మగపిల్లగాళ్ళ గురించి నేనడిగేది?"

"ఆఁ వాళ్ళగురించే చెప్పింది కూడా" అని చెల్లెలివైపు తిరిగి చిరునవ్వు నవ్వాడు రాఘవేంద్ర.

లక్ష్మమ్మ కిదంతా చిత్రంగా తమాషాగా వుంది. ఆమెకు తెలుసు తనింకా తరచి అడిగితే అన్నా, చెల్లి ఇద్దరూ కలసి తనను అపహాసిస్తారని. అందుకే వాళ్ళకు మౌనంగా వడ్డించి వచ్చి పడవలో కొంగు పరచుకుని పడుకుంది. కానీ ఆమెకు నిద్రపట్టడం లేదుసరిగా. కలత నిద్ర నుండి ఉలిక్కిపడి లేచి కూర్చుంది.

"అమ్మా నా కూతురిని నీ చేతుల్లో పెట్టాను. ఇలానేనా అమ్మ పెంచేది?" శ్యామల నిలదీసి అడుగుతున్నట్లనిపించింది. మనవడి గదిలో ఇంకా లైటు వెలుగుతోంది. వాకిలిదాకా వెళ్ళి తిరిగొచ్చింది. ఆమెకు తెలుసు వాడు తన మాటలను కొట్టి పడేస్తాడనీ. అయినా ఆ ముసలి ప్రాణానికి రాజీ కుదరలేదు. మరలా లేచి నేరుగ మనవడి దగ్గరకెళ్ళిందామె.

"రాఘవా!"

"ఏం అమ్మమ్మా?"

"అదికాదురా పసిడికి తెలియదనుకో, నువ్వయినా చెప్పకూడదట్రా. అలా మగపిల్లలతో తిరిగితే లోకం నవ్వుతది రా.

"అది మీ కాలం అమ్మమ్మా. ఈ కాలంలో ఎవరు ఎలా పోయినా ఎవరూ పట్టించుకోరు."

"ఎవరూ పట్టించుకోరని బురదలో నడుస్తామా నాయనా."

"తర్వాత కడుక్కుంటే బురదపోతుందిలే అమ్మమ్మా. విసిగించక వెళ్ళి పడుకో!"

"అంతే తెలుసురా నీకు. అంతే తెలుసు" ఆమె గొణుక్కుంటూ వెళ్ళిపోయింది.

• • •

"అమ్మమ్మా!" తన ఒడిలో చేరి వెక్కి వెక్కి ఏడుస్తున్న రాణిని చూచి లక్ష్మమ్మ గుండెనీరు కారిపోయింది.

"ఏమి తల్లీ! ఏం కష్టం వచ్చిందమ్మా నీకు. నాతో కాకపోతే ఇంకెవరికి చెప్పుకుంటావు పసిడీ, చెప్పమ్మా!"

రాణి కళ్ళలోనుండి నీళ్ళుకారి పోతున్నాయేగాని, జవాబు రావడం లేదు.

"నాన్నగారేమన్నా అన్నారా?"

తల అడ్డంగా త్రిప్పింది రాణి.

"నీ స్కూల్లో పిల్లలేమయినా అన్నారా? చెప్పు ఎవరే

మన్నారో చెప్పు. నా తల్లివి అనడానికి ఎన్ని గుండెలుండాల వాళ్ళకి!"

"అమ్మమ్మా!" బావురుమంది రాణి.

"ఎంత బాధలేందే కళ్ళనీళ్ళు నింపుకుంటావు. నా బంగారు తల్లివి కదూ! నాకు చెప్పవూ పనికే, నేను అమ్మమ్మను కాదూ!" పదహేనేళ్ళ పసిదానిని-ఒళ్ళోకి లాక్కుని బుజ్జగించింది లక్ష్మమ్మ.

"అమ్మమ్మా!"

"ఏం అమ్మా! చెప్పు తల్లీ చెప్పరా" మనుమరాలి వెన్ను రాస్తూ ప్రతిమాలాడిందామె.

వెక్కిళ్ళ మధ్యగా తల వంచుకుని మెల్లగా అంది రాణి.

"నాకు మూడో నెలట అమ్మమ్మా!"

"అంటే...అంటే..."

రాణి అమ్మమ్మ వైపు నీళ్ళు నిండిన కళ్ళతో భయం భయంగా చూస్తోంది. మెల్లి మెల్లిగా ఆ వృద్ధురాలికి అంతా అర్థమవసాగింది. ప్రపంచమంతా మౌనంగానూ, ఆ ప్రపంచంలో వంచించబడ్డది, అమాయకురాలైన తన పసిడి ఒక్కటేనని అనిపించసాగిందామెకు.

"పాపిష్టిదానా! ఎంతపని చేసావే!" వడలిపోయిన ఆమె బుగ్గలమీదుగా వేడి కన్నీరు జారిపోతోంది. ఆమె పెదాలు అస్పష్టంగా గొణుక్కుంటున్నాయి.

"నిను అందరూ 'రాణి' అని పేరు పెడ్తే, పసిడి ముద్దలావున్న నిన్ను చూచి సంబరపడి 'పసిడి' అని పిల్చుకున్నాను. కాని.... ఆ బంగారం మైల పడిపోయింది."

"పరలోకంలో వున్న శ్యామలకు ఏమి జవాబు చెప్పాలి తనిప్పుడు!"

శ్యామల పోయినప్పుడు ఏడ్చిన ఆ వృద్ధురాలు మరలా యీనాడు మనమరాలి భ్రష్టమైన జీవితాన్ని తలుచుకుని ఏడుస్తోంది.

"ఏడవకమ్మమ్మా, భయమేస్తోంది."

ఉలిక్కిపడింది లక్ష్మమ్మ. 'శ్యామల పోయినప్పుడు తను కంటతడి పెట్టుంటే ఇలాగే... అచ్చు ఇలాగే అంది ఆ పసిపిల్ల. పసిది ఏమీ ఎరగలేదు. ఎరగని పసిది తప్పు చేసింది. దానికి బాధ్యులు ఎవరు? తను కాదా!" అని ఆత్మ విమర్శ చేసుకుంటోంది.

"అమాయకురాలు, పసిపిల్ల అయిన ఈ మొగ్గను, భద్రంగా కాపాడలేదు తను. మొగ్గ విడవకముందే వెలుగును చూడమని ప్రపంచంలోకి విసిరివేసారు. ప్రతి పురుగునూ భ్రమరం అనుకునే పసిది మోసపోయింది."

మనమరాలిని కొద్దిగా ముందుకు వంచి ఆ పిల్ల కళ్ళల్లోకి తదేకంగా చూస్తోందామె.

"భగవంతుడా! ఈ పసిడి బంగారాన్ని ఎందుకు మలిన పర్చావు? అపవాదులన్నీ భరించి బ్రతికి ఉన్నా! నాకింకా ఆయుస్సు పోస్తున్నావు?"

ఆమె తేరుకొని యీ లోకంలో పడేసరికి నిశికాంత సాగను ఒద్దుకుంటోంది. మలమురాలిని లేవనెత్తి కూర్చోపెట్టి నీరస స్వరాన అడిగింది.

"ఎవరు?"

రాణి కళ్ళు వాల్చేసుకుంది.

"ఎవరో తెలియదా!" తెలుసన్నట్టు తలవూపింది.

"అతనంటే నీకిష్టమా!"

మౌనంగా అవునంది.

"అతనికి?"

మాట్లాడలేదామె.

"మీ నాన్నగారితో చెప్పనా?"

భయం భయంగా చూసింది రాణి.

"ఎలా క్క? నేను ఉత్తి ఆడదాన్ని. పైగా నీకు తల్లినికూడా కాను. ఈ రహస్యాన్ని నా కడుపులో పెట్టుకుని దాచుకునే హక్కు లేదు. ఏం చేయను నేను!"

మర్నాడు ఈ విషయాన్ని విన్న రామచంద్రరావు గారు ఉగ్రుడైపోయారు. కాలు గాలిన పిల్లిలా ఇల్లంతా తిరిగారు.

"వాడికి బుద్ధి లేదనుకో. ఆడపిల్ల దీనికేందుకు బుద్ధిలేక పోయిందా?"

"అదేమిట్రా! ఈ కాలంలో ఆడా, మగా తేడా లేదన్నావు గదా?" అమాయకంగా అంది ఆమె. ఆయన ఆక్కమాటలు విన్పించుకోలేదు.

"ఎటువంటి వంశం మనది. వంశంలో మచ్చ తెచ్చాక, ఇంత మచ్చ తెచ్చాక..." ఆయాసపడ్తున్నారాయన.

"చేతులు కాలాక ఆకులు పట్టుకుంటే ఏమి లాభం?" నిట్టూర్చిందామె.

ఉన్నట్టుండి కూతురువైపు తిరిగి గర్జించాడాయన.

"ఎవడు వాడు?"

"రాముడూ! ఆవేశపడకురా. పసిడీ! నువ్వు లోపల కెళ్ళు" వాళ్ళిద్దరి మధ్య నలిగిపోతోంది. రెండు భావావేశాలు ఆమెను కుదిపేస్తున్నాయి.

మనమరాలిని లోపలకు పంపించేసి తమ్ముడి దగ్గర కొచ్చి ఆయన తలమీద చెయ్యివేసి అంది ఆమె "చూడు రాముడూ! అతనెవరో కనుక్కో. ఆతర్వాత ఏం చేయాలో ఆలోచిద్దాం."

"రఘూ" లోపలికి కేక వేశారాయన.

జరిగిందంతా విని అన్నాడు రఘు.

"బహుశ అతనే అయ్యుంటుంది" అని అతని తాలూకు వివరాలన్నీ చెప్పాడు రాఘవేంద్ర.

"అయితే వాడి కులం, గోత్రం కాస్త కనుక్కోరా ముడి పెడదాం" అంది ఆమె సంతోషంగా.

"నీకేం తెలీదు ఊర్కో అక్కా. కులం, గోత్రం ఒకటి కాకపోయినా ఫర్వాలేదు. కానీ కనికరాని ఆ వెధవకు మాత్రం నా కూతురి నివ్వను-" ఖచ్చితంగా చెప్పాడాయన. కులం, గోత్రాలలో అందరూ సమానమే అంటున్న వీళ్ళు డబ్బు విషయంలో మరలా కొత్తరకం 'తెగల నెందుకు సృష్టించుకుంటున్నారో ఆమె మేధస్సుకు అందలేదు. అయినా ఆమె అవన్నీ ఆలోచించ దలచుకోలేదు. మనమరాలి జీవితం చక్కబడితే అంతే చాలు.

"మనం జరిగిపోయినదాన్ని గురించికూడా కొద్దిగా ఆలోచించాలి కదరా!"

"అలా అని ఆ 'యూస్‌లెస్ ఫెలో'ని నా అల్లుణ్ణి చేసుకోనా? ఆ తర్వాత నేను- తలెత్తుకు తిరగాలా?"- విసురుగా అక్కడనుండి లేచి వెళ్ళిపోయారాయన. డబ్బుతో కీర్తి ప్రతిష్ఠలను కొనుక్కోవాలనుకుంటున్న తమ్ముణ్ణి తలంచుకొని ఆశ్చర్యపడ్తున్న ఆమె మనవడి సలహాకు ఉలిక్కిపడింది. ఆమె పంచేంద్రియాలూ ముద్దగట్టుకపోయా

"అంత చిన్నదానికి ఇంత హంగామా ఎందుకు అమ్మమ్మా!

"అజ్ఞాన దేశస్థే పోలా!"

'ఒరే ఏమన్నావ్? హంగామా చేస్తున్నానా నేను! ఇది చిన్న విషయంగా కన్పడుతోందా నీకు? ఇదా నువ్విచ్చే సలహా! ఎందుకురా మీ చదువులన్నీ గంగలో కలపడానికి?'

'ఇంతకంటే పరిష్కారం లేదు అమ్మమ్మా' అని లేచాడు మనవడు.

'ఎంత తేలిగ్గా చెప్పావురా, అది బొమ్మ కాదురా చేతితో తీసి పడేయడానికి, తల్లి గర్భంలో చేరి తల్లిలో కోటి తీయటి తలపుల్ని రేపే శిశువు అది. మీ మగాళ్ళకేం తెలుస్తుంది గర్భం తీపి.'

ఆమె కిదంతా చిత్రంగా, తమాషాగా వుంది. ఈ విషయంలో కూడా వీళ్ళందరూ తనను కొట్టిపడేసి దీన్ని తేలిగ్గా తీసుకుంటారనుకుంది. ఇలా ఎందుకు జరిగింది? వీళ్ళ నాగరికతకు అర్థం తెలియక బుర్ర బద్దలు కొట్టుకుంటున్న ఆమె దగ్గరకు వచ్చి కూర్చుంది పెద్ద మనుమరాలు వానంతి.

'ఇప్పుడీ విషయం మా ఆయనకు, అత్తా వాళ్ళకు తెలిస్తే ఇంకేమయినా వుందా అమ్మమ్మా' అంటూ కంటతడి పెట్టుకుంది. లక్ష్మమ్మ విస్తుపోయింది. 'తన చెల్లెలికి జరిగిన అన్యాయానికి బాధ పడాల్సింది పోయి, తన భవిష్యత్తును గురించి చింతిస్తోంది ఆమె, ఎంత స్వార్థం!'

'అదేమే, మీవాళ్ళు ఇలాంటివి అట్టే పట్టించుకోరనుకుంటాను, అదేదో క్లబ్బులకూ గట్రా తిరగతారని చెప్పావుగా?'

'తిరిగితే ఇలాంటి పనులు చెయ్యాలని వుందా?'

'మీరే దాన్ని దేశంమీదకు వదిలేశారు. మరలా...' ఆగిపోయిందామె. మనమరాలి మనసు నొచ్చుకుంటుందని ఆవేశాన్ని అదుపులోకి తెచ్చుకుంటూ కాతర స్వరాన అంది.

'తిరగడానికీ, తప్పు చెయ్యడానికీ తెలియని వయస్సులో పిల్ల పసిది. దానిని క్షమించు వాసంతీ!

వాసంతి ఏమీ మాట్లాడలేదు. ఆ సాయంత్రమే అత్తవారింటికి ప్రయాణమయింది.

o o o

'ఇలా జరిగింది రమ తల్లీ. ఇప్పుడు నన్నేం చేయమంటావు?' తన స్నేహితురాలూ సలహాదారూ అయిన రమను తన బాధను అర్థం చేసుకోమని అర్థించాదామె.

'ఇన్ని ఏళ్ళ నీ అనుభవంముందు నేనేపాటి అమ్మమ్మా నీకు నేనేం చెప్పగలను?'

'అలా అనకు తల్లీ. నేను యీ తరందాన్ని కాదు. ఈ తరంలో దేన్ని మంచి అంటారో, దేన్ని చెడ్డ అంటారో నాకు తెలియదు. నేనేమిచేస్తే నా తల్లి బ్రతుకు నవ్వులపాలు కాకుండా వుంటుందో కాస్తచెప్పి నాకు దారి చూపించు రమ తల్లీ.'

'అమ్మమ్మా' అమ్మమ్మ ఎడల ఆరాధనతో ఆ పిల్ల కళ్ళు ఆర్ద్రమయ్యాయి.

'నీ దగ్గర నేను నేర్చుకోవాల్సింది చాలావుంది అమ్మమ్మా!'

ఉన్నట్టుండి అడిగింది లక్ష్మమ్మ.

'నాగరికత అంటే ఏమిటి తల్లీ?'

'అందమైన గులాబీని కాగితం పువ్వుగా మార్చడం అమ్మమ్మా.. అది ఒక భ్రమాచ్ఛన్నమైన బ్రతుకుతీరే అమ్మమ్మా!'

'అయితే తల్లీ, నేననుకున్నది నిజం కాదా!'

'ఏమిటి అమ్మమ్మా!'

'నా తరానికీ మీ తరానికీ మధ్యలో కరిగిపోయిన కాలంలో మీరు చాలా సాధించారనుకున్నానమ్మా!' రమ వెంటనే జవాబు చెప్పింది.

"సాధించాలనే కోరిక వుంది. సాధిద్దామనే తపన వుంది. కాని పూర్తిగా సాధించకముందే మయిగులిని బోర్లా పడిపోతున్నాము. ఏది మంచో, ఏది చెడో, ఏది అవునో, ఏది కాదో తెలియని మిథ్యా యుగం ఇది. అందుకే మిడతల్లా మాడిపోతున్నాం."

'ఇంకా పాతసూత్రాల గ్రంథం మూసిపోలేదు. క్రొత్త సూత్రాలగ్రంథం తెరవబడనే లేదు. అందుకే ఏ సూత్రాలు అవలంభించాలో తెలియడం లేదు. ఒక సిద్ధాంతాన్ని హర్షించే మనిషి ఆ సిద్ధాంతాన్ని అనుసరించే మనిషిని హర్షించలేక

పోతున్నాడు. ఒక వ్యక్తిని తప్పుత్రోవలో త్రోసి మంచిగా బయట పడనందుకు ఆ వ్యక్తి శిక్షిస్తున్నాడు. తన వస్తువును భద్రపర్చుకోవడానికి బద్ధకించి, అది చేతుల్లోనుండి జారి పోయాక ఏడుస్తున్నాడు. ఇదీ అమ్మమ్మా మా నాగరికత.'

ఆమె అంతా శ్రద్ధగా విని అంది.

'నేను నా పాత పద్ధతుల్ని, ఆచారాల్ని, కుల గోత్రాలను పట్టుకుని వేళ్ళాడినా, నా సంతతి సుఖపడ్తోందని మనసులో సంతోషించేదాన్ని. కాని తల్లీ, నా కిప్పుడిప్పుడే తెలుస్తోంది- మాదింకా నయం. నరకంలో నడుస్తున్నామని తెలిసి అడుగులు అతి జాగ్రత్తగా వేసేవాళ్ళం. మీరలా కాదమ్మా స్వర్గంలో నడుస్తున్నామనే భ్రమలో, ఆ అతిశయంతో బ్రతక ఒక్కమారుగా నరకపుద్వారం సమీపించేసరికి తట్టుకోలేకపోతున్నారు.'

రమ అందుకుంది.

'కులమత తారతమ్యాలు సమసిపోతున్నాయని సంతోషించే లోపలే డబ్బును కేంద్రంగా తీసుకుని సరికొత్త తారతమ్యాలు కల్పించుకుంటున్నారు.'

'పరగ్రహాల్ని ఎలా చేరాలో అని ఆలోచనల్లో మునిగిపోతున్న శాస్త్ర పరిజ్ఞానంలో, ఎదుటి మనిషికి ఒక మనసు వుందని మర్చిపోతున్నాం.'

"యుగం మారుతోంది కాని కష్టాలు, సుఖాలు ఏం

మారలేదు. కాలపొతే కష్టసుఖాలు ఈ యుగంలో రంగు రంగుల దారాలతో పగిషీ చేసుకుంటున్నా యంతే."

రాణి వెక్కి వెక్కి ఏడుస్తున్న శబ్దంలో ఇద్దరికీ మెలుకువ వచ్చింది. మనమరాలిని పొదివి కట్టుకుని ఒడిలోకి తీసుకుంటూ అంది లక్ష్మమ్మ.

"చూడు రమా! ఈ పిల్లకు ఒక మనసంటూ వుందని వీళ్ళు మర్చిపోతున్నారమ్మా. గర్భంలో కదలాడే పసికందును తీసేద్దామని తేలిగ్గా చెప్తున్నారమ్మా!" అలా అనేప్పుడు ఆమె గొంతులో చిత్రమైన విరక్తి భావం కదలాడింది.

"అయితే అమ్మమ్మా! నువ్వేం చేయాలనుకుంటున్నావు?" కొన్ని నిముషాల మౌనం తర్వాత అడిగింది రమ.

"ఈ పసిదాని కొరకు నేనేం చేయలేను తల్లీ!"

"అవును అమ్మమ్మా నువ్వు ఏమి చేసినా వెక్కిరించడానికి వాసం తక్కలాగ అత్త మామలు లేరు. కీర్తి పోతుందనుకోవడానికి నీ కీర్తిని, సంస్కారాన్ని అన లెవ్వరూ గుర్తించనే లేదు."

ఆ ముసలి ప్రాణం లేచి నిల్చుంది.

"నడువు పసిడీ. నా ఇంటికి పోదాం పద. నీకు మనస్థిమితం ఏర్పడ్డాక, తీరిగ్గా వివేకంగా ఆలోచించి ఓ నిర్ణ

యానికి వద్దువు గాని, ఇంతకంటే, అవివేకురాల్ని నేను సాహసించి ఏమి చేయగలను?"

ఆ వృద్ధురాలు ఈ ఆధునికపు యుగ పరదాలను తప్పించుకొని, నాగరిక ప్రపంచాన్ని లెఖ్ఖచేయకుండా మనమరాలిని ముందుకు నడిపించుకు వెళ్తుంటే ఆమెను చెమ్మగిల్లిన కళ్ళతో ఆరాధనా, పూర్వకంగా చూస్తోంది ...

— ० —